

Det norske Arbeiderpartis arbeidsprogram 1939

Det norske Arbeiderpartis politiske arbeid og kamp tar sikte på - i samarbeid med arbeidsfolkets faglige og økonomiske organisasjoner - å fremme og trygge det arbeidende folks interesser og gjennom en demokratisk erobring av samfunnsmakten gjøre det mulig å bygge opp et sosialistisk samfunn.

Grunnlaget for ethvert samfunn er arbeidslivet, den produktive verdiskaping og den økonomiske bæreevne, som betinger rekkevidden av det sosiale og kulturelle reform- og framskrittsarbeid. Partiet legger derfor hovedvekten på en effektiv og planmessig organisering og utnytting av alle landets naturlige arbeids- og produksjonsmuligheter, for å sette hele folket i nyttig og lønnsomt arbeid, øke kjøpekraften hos de brede lag av folket, bedre avsetningsmulighetene og lønnsomheten innenfor hele næringslivet og dermed skape grunnlag for en trygging og stadig høyning av levekårene og kulturnivået.

Dette folkelige og nasjonale reisingsarbeid og sosialistiske framskrittsarbeid må bygges på et praktisk og hensiktsmessig organisert samvirke innenfor arbeids- og næringslivet, som setter folkets fellesinteresser foran hensynet til de privatkapitalistiske særinteresser. Det er derfor nødvendig å gjennomføre effektiv samfunnsmessig kontroll, regulering og planlegging av det økonomiske liv og fremme den faktiske sosialiseringssprosess som foregår i samfunnet og dets økonomiske virksomhet, samtidig som de forskjellige former for samvirketiltak innenfor jordbruk, fiskeri, håndverk og handel blir bygd videre ut.

Denne omfattende økonomiske og sosiale samfunnsomdanning er betinget av folkets vilje, uttrykt gjennom den tilslutning partiet får ved stortings- og kommunevalg, og av arbeidsfolkets solidaritet, samfunnsansvar og disiplin og dets aktive deltagelse i alt byggende arbeid.

Idet Arbeiderpartiet viser til sitt prinsipielle program og til partiets og arbeiderregjeringens politikk, samler det de viktigste arbeidsoppgavene i dette programmet:

Arbeidsreising og planøkonomi.

Arbeiderpartiets aktive krisepolitikk føres videre fram til en nasjonal planpolitikk for å skaffe arbeid og trygge kår for alle.

Den samfunnsmessige planøkonomi har til oppgave å gjennomføre en effektiv organisering og samordning, modernisering og utvikling av den økonomiske virksomhet i landet, som mest mulig søkes innordnet i en helhetsplan under samfunnsmessig ledelse og kontroll. Det personlige initiativ og det private bedriftsliv suppleres med samfunnsmessig initiativ og offentlige foretak. Sakkyndigheten utnyttes og de offentlige bedrifter sikres en forsvarlig forretningsmessig ledelse og drift.

Kartlegging og klassifisering av landets naturtilganger og forsterket teknisk - vitenskapelig og økonomisk undersøkings- og forskingsarbeid med sikte på en rasjonell utnytting av alle arbeidsmuligheter og full sysselsetting av hele folkets arbeidskraft.

Sterkere selvberging og utvikling av hjemmemarkedet. Bedriftenes organisasjon og virke utvikles etter almenntilgode og sosiale omsyn. Utbyttebegrensning og tvungen fondsopplegging i større bedrifter. Effektiv prisregulering og priskontroll. Trustloven utvides. Arbeidere og funksjonærer gis bedre adgang til innflytelse og kontroll i bedriftslivet.

Industri og elektrisitetsutbygging.

Det settes i verk en planmessig og omfattende industrireising for å dekke behov som ikke blir tilfredsstillende dekket av den nåværende industri. Staten tar initiativ til og tar del i oppretting av bedrifter for løsning av større landsviktige industrielle oppgaver. Jernsaken og skipsbyggingssaken løses og landets brensel-forsyning sikres. Støtte til private bedrifter og tiltak under samfunnsmessig kontroll. Hjelp til finansiering og bedre organisering av håndverket og den mindre industri. Eget industridepartement.

Staten fremmer en hurtigere vannkraftutbygging og sørger for en samfunnsmessig elektrisitetsforsyning etter en helhetsplan. Kraftproduksjon, fordeling og omsetning må foregå i rasjonelt samarbeid mellom staten og kommunene og de øvrige interessenter for å sikre øket bruk av elektrisk energi så vel i industrien som i hjemmene. statsstøtte til nedskrivning av anlegg for å muliggjøre utbygging og salg av elektrisitet til rimelige priser.

Jordbruk.

Landets naturherligheter som jord, skog, havn, jakt og fiske skal på trygge vilkår tilhøre det arbeidende norske folk.

Enkeltmannsbruket basert i det vesentlige på familiens arbeidskraft skal være grunnlaget for den norske jordbruksnæring. Brukernes eiendomsrett trygges. Større arealer med dyrkbar, men udyrket jord bør, hvor dette tilsies av almene hensyn, overtas av samfunnet og overlates fortrinnsvis jordløse arbeidere og småbrukere med for lite jord.

Bureisings- og nydyrkingsvirksomheten må fortsatt planmessig utvides for å gi de arbeidsledige og i første rekke landsungdommen jord, arbeidsvilkår og livsmuligheter som jordbrukere. Billig og tilstrekkelig jord til bureisingsmenn og større bidrag til hus og oppdyrking. Minst mulig gjeld ved starten og tilstrekkelig hjelp i de første vanskelige år.

Eldre bruk med for lite jord utvides ved billige lån til kjøp av tilskottsjord og sidestilles med bureisingsbruk når det gjelder bidrag til nydyrking, redskaper og nødvendige uthus. Lettere adgang til beite og skogsvirke for de små brukere. Rendriften trygges.

Trygging av jordbrukets lønnsomhet. Samfunnet søker så vidt mulig å garantere rimelige priser til produsentene og avsetning for alle norske jordbruksprodukter. De nåværende trygdeordninger suppleres med nye som spesielt kommer de små brukere til gode. Kraftig fremme av den norske planteavl for å gjøre landet mer selvberget. Utvidet ordning med salg av jordbruksvarer til redusert pris til folk med små inntekter og flere barn. Fremme av samvirketiltak så vel i gårdsdriften som i kjøp og salg for å trygge arbeidsutbyttet og utvikle bondenæringen på planøkonomisk grunnlag.

Best mulig faglig undervisning og opplæring av jordbrukere og fremme av jordbrukets tekniske utvikling.

Fortsatt arbeid for å lette rentebyrden. Innskrenking av retten til pantsetting av jord og gårdsbruk.

I hele sin økonomiske politikk vil partiet ha for øye å skape den kjøpekraft blant lønnsarbeidere, jordbrukere og jordbrukets arbeidere som skal til for at de kan avta hverandres produkter. Oppjevning av bygdefolkets lønninger og arbeidsutbytte og arbeids- og levekår gjennom organisasjonsmessige tiltak og ny lovgiving.

Skogbruk.

For å øke skogens avkasting, sikre jevn og varig sysselsetting og skaffe mer og bedre råstoff til treforedlingsindustrien, fremmes omfattende skogkulturarbeider gjennom grøfting, planting, såing, markbereding og renskingshugst. Arbeidsledigheten i skogsbygdene bekjempes gjennom fremme av skogkulturarbeider, øket støtte til bureising og nydyrking, arbeid for mer planmessig utnyttning av skogsproduktene (øket vedbruk, sentralfyring med ved, trekull- og tjærebrenning, ordning som muliggjør sulfitspritproduksjon), øket støtte til boligbygging, fremme av treforedling og annen industri i skogdistriktene og ved øket anleggsvirksomhet på bygdene. Disse rådbøter for å heve lønnsomheten i skogbruket må samtidig ta sikte på å bedre skogsarbeidernes lønns- og levetilstand.

For å fremme et tidsmessig skogbruk og for å verne skogenes tilvekst gjennomføres tvungen forstlig blinking. De store svingninger i tømmeravvirkingen søkes motarbeidet. Organisert tømmeromsetning under samfunnsmessig kontroll .

Større skogeiendommer som ikke drives i tilknytting til alminnelig gårdsbruk, bør når almene

hensyn tilsier det, erverves av staten og legges under samfunnsmessig forvaltning. Almenningssystemet utvides slik at i bygder med tilstrekkelig skog blir alle gårdsbruk sikret trevirke til husbehov. I privatskogene fremmes samdrift og samvirke.

Fiskeri.

Bedring av lønnsomheten i fiskerinæringen. Fremme av samvirketiltak. Statsstøtte og lovvern til oppretting av fiskernes egne innkjøps- og salgsorganer for å gjennomføre den nødvendige plan og orden innen hele næringen og sikre fiskerne en større del av arbeidsutbyttet. Spesielle trygderådgjerdet for mest mulig å sikre fiskerne mot bomtur, redskapstap og annen risiko.

Utbygging av Fiskeribanken til et effektivt finansieringsinstitutt for driften og foredlingen og innkjøp av farkoster og driftsmidler. Avdelingskontorer opprettes. Samfunnsmessig organiserte og kontrollerte eksportorganer for eksport av fisk og fiskeprodukter. Utvidelse av markedene gjennom handelsavtaler og forsterket propaganda.

Organisering av den innenlandske fiskomsetning og planmessig arbeid for å øke det innenlandske forbruk av fisk. Statshjelp til organisering av oljeomsetningen og agnforsyningen, til framstilling av fiskeredskaper og til oppretting av tilvirkerbedrifter gjennom fiskernes samvirkeforetak. Nødvendig ekspropriasjon av grunn og bruk. Fortsatt støtte til anlegg av kjølelagre, fryserier og islagre. Økede bevilgninger til utbygging av havneanlegg og fiskerihavner. Energisk arbeid for internasjonal fredning av visse fiskebanker utenfor fiskegrensen. Effektivt tråleroppsyn. Oppretting av yrkesskoler for fiskere. Planmessig bureising og boligbygging i kystdistriktene med spesielt avpasset statshjelp.

Samferdsel.

Landets samferdselsmidler utbygges raskere enn hittil, og det etableres det best mulige samarbeid mellom de forskjellige grener av kommunikasjonsvesenet, som samles i ett departement.

Ytterligere forsterking av veibyggingen. Riksveien gjennom Nord-Norge bygges ferdig hurtigst mulig.

Større bevilgninger for at Sørlandsbanen og Nordlandsbanen snarest kan bli bygd ferdig. Omfattende elektrisering av jernbaner.

Utbygging av landets havneanlegg og bedre organisasjon av dampskipsforbindelsene på kysten.

Forsterket telefonutbygging.

Handelspolitikk.

Utenrikshandelen styrkes og legges inn under samfunnsmessig regulering og kontroll. Internasjonalt arbeid for gradvis senking av verne-tollen ved mellomfolkelige avtaler. Høy toll på virkelige luksusvarer.

Vern for de næringsgrener som har naturlige betingelser i vårt land. Statsstøtte til organisering av omsetning, av eksport og eksportreklame. Importen reguleres. Dumpingartet import stanses.

Finanspolitikk.

Statsbudsjettet styrkes og utvikles i samband med statens voksende oppgaver og arbeidsreisningens og sosialpolitikkenes stigende pengebehov. Den samfunnsmessige kapitaldannelse fremmes.

Statens kapitalbehov bør mest mulig dekkes ved direkte statsskatt, som tilpasses slik at den i første rekke rammer de arbeidsfri inntekter. Skattebyrden fordeles etter den økonomiske bæreevne. Finansiering av rentable offentlige foretak og arbeidere kan skje ved opplåning.

Ytterligere bruk av kildebeskatning hvor det er hensiktsmessig, med oppkreving av skatten

nærmest mulig utgangspunktet, særlig for verdipapirer. Progressiv selskapsbeskatning etter utbytteprosenten med lettelse for de vanskelig stilte selskaper med lite eller intet utbytte. Skatt av årets inntekt etter hvert som denne erverves. Forhøyet arvebeskatning, som anvendes til fonds for samfunnsmessige kapitalinvesteringer. Verdaukskatt utredes med sikte på snarlig gjennomføring.

Det må gjennomføres en riktigere ligning. Strengere kontroll med selvangivelser og skarpere forholdsregler mot skattesnyteri.

En rasjonell kredittpolitikk med sikte på en forsvarlig utnyttning av det moderne bankvesens kredittskapende evne. Bedre kontroll og samfunnsledelse av landets bankvesen. Norges Banks politikk samordnes med rikspolitikken, og dens forretnings- og finansieringsvirksomhet utvides i den utstrekning hensynet til landets arbeidsliv tilsier.

Trygging av folkets sparemidler. Oppretting av postsparebank med girovirksomhet.

Fortsatt arbeid for rentesenking og letting av gjeldsbyrden.

Statskontroll med kapitalinvestering. Forsikringsvirksomheten samles under enhetlig ledelse og sterkere statskontroll særlig i skadeforsikringen.

Sosialpolitikk.

Utbygging av gjeldende og gjennomføring av nye trygdeordninger for å nå fram til en omfattende sosialtrygd for det norske folk. Folket i bygdene og kyststrøkene må få større del i de sosiale trygdetiltak. Bedre trygging av barn og ungdom. Forsvarlig forsorgshjelp under betryggende kontroll .

Innføring av kortere normalarbeidsuke etter hvert som de internasjonale forhold gjør det mulig. Arbeid for ratifikasjon av internasjonale konvensjoner.

Omfattende samfunnsmessig forebyggende helsearbeid. Bedring av folkeernæringen gjennom virksomme offentlige tiltak. Fremme av nasjonalt kosthold.

Effektive tiltak fra statens side til bedring av boligforholdene i bygd og by og fremme av sosial boligbygging etter en landsplan.

Kommunene.

Det kommunale selvstyre trygges. Skattetrykket i kommunene lettes. Arbeidslivet reises og holdes oppe. Staten overtar etter hvert så vidt mulig de samfunnsmessige fellesoppgaver så alle kommuner sikres en viss minimumsstandard av sosiale og kulturelle goder. Fortsatt skatteutjevning i kommunene.

Folkestyre og rettsvesen.

Det norske Arbeiderparti vil opprettholde og utvide folkets demokratiske rettigheter som organisasjonsfrihet, ytrings- og pressefrihet, religions- og åndsfrihet og energisk sette seg imot ethvert inngrep i disse rettigheter.

Stemmeretten må være alminnelig, like og direkte. Stemmeretts- og valgbarhetsalderen settes til 21 år, slik at landets ungdom sikres innflytelse på den politiske utvikling.

Folkestyret styrkes og bygges ut til et gjennomført sosialt og økonomisk demokrati.

Rettsvesenet skal hvile på et demokratisk grunnlag. Juryinstitusjonen opprettholdes. Utvidet adgang til fri rettshjelp for småkårsfolk. Soning av straff omlegges til å tjene humanitære og sosialt oppdragende formål.

Ingen unntakslover mot arbeiderklassen. Organisasjons- og forhandlingsrett for alle grupper av arbeidere og funksjonærer.

Folkeopplysning og opplæring.

Videre styrking og utbygging av folkeskolen som hele folkets grunnskole og felles grunnlag for all videregående utdanning. Staten overtar mest mulig av kommunenes skoleutgifter. Fritt

skolemateriell og fri skolegang i folkeskolen, realskolen og yrkesskolene. Lettere adgang for arbeider- og bondeungdommen til de høyere skoler, universitetet og høyskolene.

Effektiv utvikling av skolelegevesen, mentalhygiene, skoletannpleie og skolebespisning. Øket omsorg for fysisk oppfostring blant barn og ungdom.

Videre tillempling av arbeidsskoleprinsippet. Omlegging av undervisningsstoffet med sikte på innføring i samtidens arbeids- og samfunnsliv. All lærerutdanning overtas av staten. Et års obligatorisk framhaldsskole for dem som ikke søker andre skoler. Allsidig fremme av yrkesopplæringen. Det søkes gjennomført et års obligatorisk yrkesskole med forberedende praktisk opplæring. Skolestellet i alle yrker bygges ut etter enhetsskoleprinsippet, slik at elevene i yrkesskoler og yrkesgymnas kan nå fram til høyskolene. Kurser for utdanning av lærere til yrkesskolene for håndverk og industri og praktiske kurser for utlærte yrkesutøvere. Utgiftene ved yrkesskolestellet bæres i størst mulig utstrekning av staten.

Videre utbygging av arbeidsformidling, yrkesveiledning og psykotekniske prøver. Oppretting av kommunale ungdomsnevnder. Lov om lærlingeforhold og om yrkesskoler m. v. som fremmer og samordner alle tiltak for å trygge ungdommens opplæring og samfunnsmessige interesser.

Folkebibliotekene støttes sterkere og innordnes sammen med kringkasting og film som et virksomt ledd i det folkelige opplysningsarbeid.

Fremme av alt verdifullt kulturliv, fri vitenskapelig forskning og åndelig toleranse.

Edruelighetsarbeid.

Det norske Arbeiderparti ser kampen mot drikkeondet som et ledd i arbeiderklassens frigjøringsarbeid. Ut fra dette syn må et effektivt opplysningsarbeid være det grunnleggende i kampen mot drikkeondet.

Undervisningen i skolene i alkoholspørsmålet må legges om og utvides til å omfatte årsakene til alkoholismen.

Loven om edruelighetsnevnder må endres slik at utgiftene ved alkoholistforsorgen for en vesentlig del bæres av staten, som har alle inntekter av rusdrikkomsetningen, og loven må straks settes i kraft. Privatøkonomiske interesser i rusdrikktilvirking og omsetning avvikles.

Det bevilges de nødvendige midler og gjennomføres en effektiv kontroll for skarp håndheving av edruelighetslovgivingen. Uforsonlig kamp mot smugling, gauking og hjemmebrening.

Kommunenes selvbestemmelsesrett i bevillingssaker opprettholdes. Adgang til bevilling og nekting av skjenkerettigheter for inntil 3 år. Det åpnes adgang til å kreve at spørsmålet om bevilling til salg og skjenking av rusdrikk og rettighetenes antall avgjøres på grunnlag av forutgående kommunal folkeavstemning.

Utenrikspolitikk og nøytralitetsvern.

I utenrikspolitikken vil partiet støtte alle tiltak som kan føre til fred og forståelse mellom folkene. I samsvar med den tanke som lå til grunn for dannelsen av Folkesambandet vil partiet arbeide for at dette kan utvikles til en effektiv internasjonal rettsorganisasjon, som kan forebygge krig, løse mellomfolkelige tvister ved meglings og voldgift og gjennomføre en alminnelig nedrusting.

Norge skal føre en streng nøytralitetspolitikk og landets forsvarsvesen skal være et nøytralitetsvern. Reform av befalsordningen, slik at rekrutteringen til befalet kan foregå fra de brede befolkningslag. Den alminnelige verneplikt opprettholdes.

Med sikte på de vanskeligheter en krig mellom andre land fører med seg, må det drives et energisk arbeid for å gjøre Norge mest mulig selvberget.

De militære verksteder og fabrikker omlegges til sivil produksjon i den utstrekning forholdene tillater det.

Full gjennomføring av dette økonomiske og sosiale reiserarbeid og folkelige

frigjøringsarbeid kan komme til å kreve flere valgperioder, og folket skal selv gjennom frie, demokratiske valg bestemme og kontrollere kursen og farten fram mot partiets slutt mål:
Politisk og økonomisk folkestyre, frihet og trygghet for alle.